

המקום הטבעי לעם היהודי ISRAEL: WHERE THE JEWISH PEOPLE BELONG

א. הארץ והמצוות

1 הרב יחזקאל אברמסקי, "ארץ ישראל נחלת עם ישראל" (הערה 61)

מ-613 מצוות, כ-195 מהן אינן נוהגות אלא בארץ ולא יתכן קיומן במקום אחר. כ-78 מהן קיומן תלוי בארץ. ואפילו בארץ עצמה יש שקיומן דורש תנאים מיוחדים. וישנן עוד מצוות אחדות אע"פ שהן נוהגות בכל מקום אבל עיקר מצוותן בארץ. ומ-248 מצוות עשה, אך כ-90 מהנה קיומן אפשר בכל מקום.

2 ספרי דברים, פרשת עקב, פיסקא מג

דבר אחר "ואבדתם מהרה" (דברים יא:יז) "ושמתם את דברי אלה וגו'" (שם יא:יח): אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ היו מצויינים במצות שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים. משל למלך בשר ודם שכעס על אשתו וטרפה בבית אביה. אמר לה הוי מקושטת בתכשיטיך שכשתחזרי לא יהו עליך חדשים. כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני היו מצויינים במצות שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים. הוא שירמיהו ואומר (לא:כ) "הציבי לך ציונים וגו'" אלו המצוות שישראל מצויינים בהם.

3 דברים ז', עם פירוש הרמב"ן

ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כְּאִשֶׁר צִוִּי ה' אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתְּם בְּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

ואמר "לעשות כן בקרב הארץ" - להזהיר על כולם, כי יש חוקים רבים ומשפטים שאינן נוהגין בחוצה לארץ. או ירמוז שעיקר המצוות כולן בארץ כמו שרמזתי בסוד הארץ.

4 רמב"ן, בראשית כו:ד-ה

והרבייתי את-זרעך כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת-כָּל-הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהַתְּבַרְכּוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל-גּוֹיֵי הָאָרֶץ. עקב אֲשֶׁר-שָׁמַע אֲבִרְהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקוֹתַי וְתוֹרֹתַי.

ויש לשאול, אם כן איך הקים יעקב מצבה ושתי אחיות... ועמרם נשא דודתו, ומשה רבינו הקים שתיים עשרה מצבה... והנראה אלי מדעת רבותינו שלמד אברהם אבינו התורה כלה ברוח הקדש ועסק בה ובטעמי מצותיה וסודותיה, ושמר אותה כולה כמי שאינו מצווה ועושה, ושמירתו אותה היה בארץ בלבד, ויעקב בחוצה לארץ נשא האחיות, וכן עמרם, כי המצות משפט אלהי הארץ הן, אף על פי שהוזהרנו בחובת הגוף בכל מקום. וכבר רמזו רבותינו הסוד הזה בספרי דברים... והמצבה מצוה שנתחדשה בזמן ידוע היא, כמו שדרשו ב"אשר שנה ה' אלהיך" (דברים טז:כב), ששנאה אחר היותה אהובה בימי האבות...

5 הרבי מסטמאר, ויואל משה - מאמר יישוב א"י, סימן קלג

א) מי שהוא צדיק תמים ומקיים כל התורה כולה ואינו עובר על שום דבר ח"ו, הוא לו לזכות גדול אם יושב בא"י עד אין לשער, אף לדעת הפוסקים שאין מצוה בעיקר הישוב בא"י, אבל כל התורה ומצוות שעושה בא"י חשובין הרבה יותר בכפלים ע"י שהוא במקום הקדוש בא"י. ולכן חשובה ישיבת א"י ככל התורה כולה אף להסוברים שאין מצוה בעיקר הישוב, יען שכל התורה ומצוות שעושה שם חשובין הרבה יותר אף בזמן הזה. וכבר ביארתי דלפענ"ד כו"ע מודי בזה, אף הר"ח ז"ל, ואין חולק בזה. אלא דלדעת הר"ח כיון דרובא דרובא נכשלין אין זה מצוה לסתם בני אדם... אבל העומדין שם בניסיונות ואין עושין שם עבירה, כ"ש דחשיבי טפי ואין קץ למתן שכרן. ויהא חלקי עם עובדי הש"ת באמת בא"י.

ב) כמו שגדלה מעלת המקיימין כהת"כ בא"י, כמו כן לעומת זה גדלה האסון רע ומר ר"ל לעוברי בעירות ח"ו בא"י...

ב. העם והארץ

1 במדבר רבה פרשת מסעי פרשה כג סימן ו-ז

יש אדם שהוא נאה ולבושו כעור, הוא כעור ולבושו נאה, וישראל הם נאים לארץ והארץ נאה להם לכך כתיב "אף נחלת שפרה עלי" (תהלים טז:ו)... א"ל הקדוש ברוך הוא למשה הן הארץ חביבה עלי שנאמר "ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד" (דברים יא:יב) וישראל חביבין עלי שנאמר "כי מאהבת ה' אתכם" (שם יח:א). אמר הקדוש ברוך הוא אֲנִי אֲכַנֶּס אֶת-יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן חֲבִיבִין עֲלֵי לְאֶרֶץ שְׁחִיבָה עֲלֵי שְׁנֵאמַר "כי אתם באים אל ארץ כנען" (במדבר לד:ב).

2 תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נו עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב אסי: ששים רבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך, וכל אחת ואחת היו בה כיוצאי מצרים, חוץ משלש שהיו בהן כפלים כיוצאי מצרים, אלו הן: כפר ביש, כפר שיחליים, כפר דכריא... אמר עולא: לדידי חזי לי ההוא אתרא (כפר דכריא), ואפילו שיתין ריבוותא קני לא מחזיק. אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא: שקורי משקרית! אמר ליה: ארץ צבי כתיב בה, מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל, בזמן שיושבין עליה רווחא, ובזמן שאין יושבין עליה גמדיא.

3 פירוש האברבנל, ישעיהו ה' - שלמות האומה הישראלית אי אפשר שיושג כי אם בארץ נבחרת...

4 ספרא בחוקותי, פרשה ב' (על ויקרא כו:לב)

(ה) "וְהִשְׁמַתִּי אֶת-הָאָרֶץ": זו מדה טובה, שלא יהו ישראל אומרים הואיל וגלינו מארצנו עכשיו האויבים באים ומוצאים עליה נחת רוח, שנאמר "וְשָׁמְמוּ עָלֶיךָ אֲיִבֶיךָ הַיֹּשְׁבִים בָּהּ" אף האויבים הבאים אחרי כן לא ימצאו עליה נחת רוח.

5 רמב"ן, ויקרא כו:טז

וכן מה שאמר בכאן "ושממו עליה אויביכם", היא בשורה טובה מבשרת בכל הגלויות שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם והיא חרבה כמוה, כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם.

6 תלמוד בבלי, מסכת הוריות ג.

אמר רב אסי: ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל, שנאמר: "ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום" (מ"א ח:סה), מכדי כתיב "וכל ישראל עמו", "קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים" למה לי? שמע מינה: הני הוא דאיקר קהל, אבל הנך לא איקר קהל.

רש"י

אמר רב אסי ובהוראה - דקיי"ל כי הורו ב"ד ועשו רוב קהל על פיהם שמביאים פר. הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל - דאזתם שבחוצה לארץ אינן מן המנין ולא אותן דמנחל מצרים ולחוץ דחוצה לארץ היא.

ג. חיבת הארץ

1] מדרש תנחומא, פרשת ראה סימן ח

חביבה ארץ ישראל שבחר בה הקדוש ברוך הוא, אתה מוצא כשברא העולם חלק הארצות לשרי האומות ובחר בארץ ישראל... ירמיה הנביא צווח ואמר "ואנכי אמרתי אין אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה" (ג'יט) ארץ שחמדה אבות העולם, אברהם נתאווה לה שכה"א "ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה" (בראשית טו:ח), יצחק נתאווה לה שנא' לו "גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל" (שם כ"ג), יעקב נתאווה לה שנא' "אם יהיה אלהים עמדי וגו' ושבתני בשלום אל בית אבי" (שם כ"ח). א"ר יהודה אף משה נתאווה לה שנא' "ואתחנן אל ה' וגו' מעבר נא ואראה וגו'" (דברים ג:כג), ואף דוד נתאווה לה שנא' "בחרתי הסתופף בבית ה'" (תהלים פד:יא). מהו הסתופף? רבי תנחום ברבי חנילאי ורב, חד אמר אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אפילו יש לי פרקלטין וטרקלין בחוצה לארץ ואין לי אלא הסף בא"י בחרתי הסתופף. וחד אמר אפילו לא יהא לי לאכול בא"י אלא סיפוף של חרובין בחרתי הסתופף... "צבאות גוים" (ירמיה ג'יט), שצביונות גוים בה... א"ר פרנך בשם רבי יוחנן כל מלך שהיה בחוץ לארץ אם לא היה קונה עיר אחת בארץ ישראל לא היה נקרא מלך...

2] תלמוד בבלי, מסכת כתובות קיב-קיב

רבי זירא כי הוה סליק לא"י, לא אשכח מברא למעבר, נקט במצרא וקעבר. אמר ליה ההוא צדוקי: עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו, אכתי בפזיזותיכו קיימיתו! אמר ליה: דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה, אנא מי יימר דזכינא לה! ר' אבא מנשק כיפי דעכו. ר' חנינא מתקן מתקליה. ר' אמי ורבי אסי קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא. ר' חייא בר גמא מיגנדר בעפרה, שנאמר: "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו" (תהלים קב:טו).

3] דברים רבה, פרשת ואתחנן, פרשה ב סימן ח

א"ר לוי אמר [משה] לפניו: רבש"ע, עצמותי של יוסף נכנסו לארץ ואני איני נכנס לארץ? אמר לו הקב"ה מי שהודה בארצו נקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו, יוסף הודה בארצו, יוסף הודה בארצו מנין? גבירתו אומרת "ראו הביא לנו איש עברי וגו'" (בראשית לט:יז) ולא כפר אלא "גנב גנבתי מארץ העברים" (שם מ:ט)... את שלא הודית בארצך אין אתה נקבר בארצך, כיצד? בנות יתרו אומרות "איש מצרי הצילנו מיד הרועים" (שמות ב:ט) (הוא שומע ושוקט. לפיכך לא נקבר בארצו.)

4] אגרת הגר"א

באתי לבקש מאתכם שלא תצטערו כלל וכלל, כמה שהבטיחו לי אמתית, וגם לא תדאגו. הנה אנשים נוסעים על כמה שנים בשביל ממון, מניחים נשותיהן וגם הם נע ונד בחוסר כל. ואני תודה לאל, נוסע לארץ הקדושה שהכל מצפים לראותה, חמדת כל ישראל וחמדת השם-ית', כל העליונים והתחתונים תשוקתם אליה, ואני נוסע בשלום ברוך ה'. וגם את יודעת שהנחתי ילדי שלבי הומה עליהם וכל ספרי היקרים, והייתי כגר בארץ אחרת והנחתי הכל כו'. וידוע, כי כל העוה"ז הכל הבל, וכל השעשועים הכל כלא...

ד. בית-השם

1] דברים יא:יב

כי הארץ אשר אתה בא-שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את-זרעך והשקית בגלגלך כגן הניק: והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ונקעות למטר השמים תשטח-מים: ארץ אשר ה' אלהיך דרש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשות השנה ועד אחרית שנה:

2] רמב"ן, ויקרא יח:כה

"ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה ותקיא הארץ" - החמיר הכתוב בעריות, בעבור הארץ שתטמא בהן ותקיא הנפשות העושות. והנה העריות חובת הגוף ואינן תלויות בארץ, אבל סוד הדבר בכתוב שאמר "בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים וגו' כי חלק ה' עמו וגו'" (דברים לב:ט). והענין כי השם הנכבד ברא הכל, ושם כח התחתונים בעליונים, ונתן על כל עם ועם בארצותם לגוייהם כוכב ומזל ידוע... וגבוהים עליהם מלאכי עליון נתנם להיותם שרים עליהם... והנה השם הנכבד הוא אלהים האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות השוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל, בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהבין, וזהו שאמר "והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ" (שמות יט:ה)... כי הבדיל אותנו מכל העמים אשר נתן עליהם שרים ואלהים אחרים, בתנו לנו את הארץ שיהיה הוא ית' לנו לאלהים ונהיה מיוחדים לשמו. והנה הארץ שהיא נחלת השם הנכבד תקיא כל מטמא אותה ולא תסבול עובדי ע"ז ומגלים עריות:

ה. כל הדר בחו"ל...

1] תלמוד בבלי, מסכת כתובות קי:

ת"ר: לעולם ידור אדם בא"י אפ"ל בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוה, שנא': לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים, וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה! אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל - כאילו עובד עבודת כוכבים; וכן בדוד הוא אומר: כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל - כאילו עובד עבודת כוכבים.

2] תלמוד בבלי, מסכת ברכות נו.

העומד ערום בחלום, בבבל - עומד בלא חטא, בארץ ישראל - ערום בלא מצות. (רש"י: בבבל עומד בלא חטא - לפי שחוץ לארץ אין לה זכיות אלא עון יש בישיבתה, וזה עומד ערום בלא אותם עונות. בא"י - שהרבה מצות תלויות בה וזה העומד ערום - סימן שהוא ערום ממצותיה).

3] תלמוד ירושלמי, מסכת מועד קטן פרק ג הלכה א

שמעון בר בא אתא לגביה רבי חנינה א"ל כתוב לי חדא איגרא דאיקר ניפוק לפרנסתי לארעא ברייתא. אמר לו למחר אני הולך אצל אבותיך יהו אומרים לי נטיעה אחת של חמדה שהיתה לנו בארץ ישראל התרתה לה לצאת לחוץ לארץ?

4] של"ה מסכת סוכה פרק דרך חיים תוכחת מוסר

והואיל ואתא לידי דבר זה, אודיע מה שבליבי היה בוער תמיד, כשראה ראיתי בני ישראל בונים בתים כמו מבצרי השרים, עושים דירת קבע בעולם הזה ובארץ הטמאה. ואף שאמרו רבותינו ז"ל (מגילה כט). עתידים בתי צדיקים שיבאו לא"י, מ"מ כוונתם היא להיות להם נחלה להנחיל לבניהם, כאילו היתה זו הנחלה לו ולזרעו וזרעו עד עולם. וזה נראה ח"ו כהיסח הדעת מהגאולה. ע"כ בני יצ"ו, אף אם יתן ה' לכם עשירות גדולה, בנו בתים כפי הכרח צרכיכם ולא יותר, ולא תבנו מגדלים וחומות בגאווה וגדולה, רק להיות לכם מדור לפי כבודכם וחדרים להתבודד בהם לתורה ולתשובה.